

8. Kulynych I.M. Narysy z istorii nimetskykh kolonii v Ukraini / I.M. Kulynych, N.V. Kryvets. – K.: In-istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1995 – 345 s.
9. Serhiichuk V. Nimtsi v Ukraini / V. Serhiichuk // Ukrainskyi svit. – 1993. – 340 s.
10. Friesen, E.Dyck (Peters), G.Bergen. Memories of Grigorievka. – CMBC Publications. - Winnipeg, Manitoba. – 1998. – 100 c.

Shvaika I. Russification in the german colonies in the territory of Ukraine in the 19th - early 20th centuries.

This study highlights the issue of Russification in the German colonies, which took place in the 19th century. The lower boundary corresponds to the start time of active introduction of Russian language in German schools, which was due not only to the policy of the tsarist government, but also the initiative of the colonists. The upper boundary corresponds to the start time of the revolution of 1917 and radical change in the government policy on foreign immigrants.

The article examines the main reasons that prompted the German colonists with their indoor lifestyle to start actively studying and implementing the Russian language in the German colonies which had been living in isolation and had little contact with locals for nearly a century. remained. The article gives examples of the introduction of the Russian language in particular German schools. The study highlights the difficulties which the colonists met with trying to encourage the rapid spread of the Russian language among Germans. The article concludes that the Russification of the colonists had a positive impact on the Germans especially because the colonists could interact with the local population as well as with the authorities much better.

Keywords: Germans, colonists, school, Russian language, German, Russification, autonomy, community.

Одержано 3.04.2017

УДК 94:291.61 (477.41) «19» (092)

В'ячеслав Лоха
(Перяслав-Хмельницький)

**ВОНИ ГЛИБОКО ВІРИЛИ У БОГА – СТОРІНКИ ІЗ ЖИТТЯ
ПЕРЕЯСЛАВСЬКИХ СВЯЩЕННИКІВ: ПАНТЕЛЕЙМОНА
НЕУТРІЄВСЬКОГО ТА ОСТАПА КОРЖА**

У статті на основі усних свідчень старожилів та різного роду документів із сімейних архівів родин Неутрієвських та Ігнатенків висвітлюється приватне життя переяславських панотців. З'ясовується громадська, церковна діяльність Пантелеймона Неутрієвського та Остапа Коржа у період «процвітання» антирелігійної пропаганди, що проводилась радянським партійним керівництвом і мала за мету обмежити, а по можливості й ліквідувати вплив священників на громаду, адже вбачала в існуванні церкви загрозу для утвердження комуністичної ідеології.

Із біографії Пантелеймона Неутрієвського відомо, що він був учителем початкових класів у церковноприходській школі с. Комарівка (1906–1914); потім став дияконом церкви св. Архистратига Михаїла у м. Великий Круполь (1914); згодом призначений панотцем Успенського храму в Пологах-Чобітьках (? – 1915 – 1929 рр.); в подальшому призначений священником Різдво-Богородичного храму в с. Ковалин (1929 – 1937). У 1920 – 1930-х рр. Остап Корж проводив богослужіння в церкві св. Параскеви у с. В'юниці. Поряд із церковною справою панотець професійно займався садівництвом та громадською діяльністю у Переяславі. У 1924 – 1933 рр. в мікрорайоні Оболонь він утримував чималий фруктовий сад та фактично заснував і власноруч доглядав ботанічний декоративний розсадник, висадивши понад 9 тис. саджанців у Переяславі та на його околицях. Упродовж другої половини 1920 – 1930-х рр. почалося масове гоніння і репресії щодо духовенства, тому священники задля збереження своїх родин змушені були полишити церковну службу, свої домівки та певний час переховувались. Із 1942 р. і до 1970-х рр. Пантелеймон Неутрієвський відновлює своє богослужіння в селах Переяслащини (Андрушах у св. Георгіївській церкві, Лецьках у Архистратиго-Михайлівському храмі, Циблях у Свято-Іллінській церкві, Дем'янях у Хрестовоздвиженському храмі), за яку отримує повагу від прихожан та визнання й нагороди від верхівки духовенства.

Незважаючи на певні утиски радянських урядників, Пантелеймон Неутрієвський та Остап Корж були справжніми патріотами українського духовного життя та намагалися донести слово Боже до людей.

Методологічною основою даної статті стали принципи історизму, системності та наукової об'єктивності. Вони зумовили поєднання загального, особливого і специфічного, конкретний аналіз означених явищ за певних умов, а також адекватну інтерпретацію текстів джерел та усних свідчень.

Ключові слова: Пантелеймон Неутрієвський, Остап Корж, священик, панотець, храм, церква, Бог, Переяслав.

Здавна відома династія переяславських панотців Неутрієвських. А саме: при Різдво-Богородичному храмі у церковно-приходській школі (село Велика Каратуль) уроки для хлопців проводив церковнослужитель Стефан Неутрієвський ((?) – 1886 – 1895 – (?)), а також є згадки і про псаломщика Федора Неутрієвського ((?) – 1895 – (?)) [4, с.341].

Пантелеймон Неутрієвський (1885 – 1977 рр.) народився в сім'ї протоієрея Федора у Великій Каратулі, освіту отримав у другокласній учительській школі. З домашньої підготовки склав іспити на звання вчителя початкової школи. Упродовж 1906–1914 рр. був учителем початкових класів у церковноприходській школі села Комарівка (нині село затоплене дніпровськими водами). У 1913 р. з домашньої підготовки склав іспит на диякона у Полтавській духовній семінарії. У 1914 р. архієпископом Назарієм «рукоположен» у сан диякона св. Архістратиґа Михаїла церкви містечка Великий Круполь Переяславського повіту. Потім із домашньої підготовки склав іспит на священика і був призначений панотцем Успенського храму в Пологах-Чобітьках (? – 1915 – 1929 рр.) [1]. Унаслідок більшовицьких переслідувань, він вимушений був покинути зі своєю родиною церковний приход. Наприклад, зі спогадів його сина Леоніда відомо, що вночі в хату постукав голова сільради і повідомив, що активісти сільського комсомолу мають намір їх вислати у Мурманську область Росії. Тієї ж ночі вони втекли у Переяслав і похапцем купили оселю (хатину нерідко підтоплювало повинню, тому мешканці не бажали купувати її в місті) на вулиці Борисоглібській №37 (нині Літописна, перед мостом. – Авт.). Дружина панотця була родом із Вітовців – Ганна Григорівна. У родині Неутрієвських народилося п'ятеро дітей: Галина (1911 р.н.), Ольга (1921 р.н., померла у дитячому віці), Валентина (1922 р. н.), Микола (у 1930 р. його завалило у копанці неподалік від єврейського кладовища*, коли він брав для господарських потреб глину), Леонід (1926 р. н., який зберігав багато свідчень та частину речей батька).

У 1929 р. Пантелеймон Неутрієвський був призначений священиком Різдво-Богородичного храму села Ковалин у тодішньому переяславському повіті. Це був надзвичайно тривожний час, період, коли радянська влада в особі різного роду антихристів намагалася зруйнувати споконвічні духовні цінності, тому траплялися випадки мародерства та залякування віруючих. Так, одного ранку злодії одірали шматок залізної покрівлі церкви і намагалися проникнути всередину, проте батюшка, який ночував у сторожці, не дав змоги це зробити. Удруге два злодії накинулися на панотця з ножем, коли той увійшов до храму. Той злодій, що був поза спиною, звалив його, травмувавши батюшці скроню. Проте скривавлений Пантелеймон Неутрієвський якимось дивом уночі зумів вирватись і покликати односельчан на допомогу, проте йому вони спочатку не відчинили, бо дуже боялись, а потім пораненого допомогли доправити в лікарню Переяслава. Після лікування панотець пішов «шукати» захисту в міській міліції, натомість начальник йому сказав: «Самі крадете, а до нас ідете». Таке було ставлення радянських урядників і міліціантів до церковників, через антирелігійну пропаганду, що проводилася ними серед населення.

У 1937 р. почалося масове гоніння і репресії щодо духовенства, інтелігенції та ін. «неугодних». На людей більшовики «тисли» як психологічно, так і силовими методами. Зокрема міського священика Сохацького, який був кумом родини Неутрієвських і приходився хрещеним батьком Леоніда, радянські урядники залякали і морально зламали, змусивши привселюдно через пресу відректись від Бога, а потім, імовірно, піддали репресіям.

Пантелеймон Неутрієвський, як глибоко віруюча людина, намагався сам уникнути такої долі та вберегти сім'ю, тому прийняв рішення на деякий час виїхати з міста у Вороніж. Там

* До речі, із спогадів Леоніда Пантелеймоновича Неутрієвського відомо, що під час німецької окупації фашисти частину єврейських пам'ятників зруйнували, замостивши ними переправу через обмлівшу р. Альту (неподалік сучасного мосту, що проходить по вулиці Б. Хмельницького) для проходження своєї бронетехніки.

улаштувався працювати охоронцем у свинарнику при будинку відпочинку, тому частину зароблених грошей висилав родині в Переяслав. Приховуючи свій статус (у його паспорті не було зазначено, що він працівник культу) від оточення, він терпів приниження та образи. Одного разу директор закладу поважно кепкував: «Діду, тобі б бути на моєму місці, а ти ...». Через деякий час колишній батюшка влаштовується працювати на сталеварний завод у Дніпропетровську. Навесні 1942 р., у період німецької окупації, він розраховувався з роботи й пішки прийшов у Переяслав. У той час повинь підійшла до самої домівки, тому човном можна було запливти в рідне подвір'я. Знайшовши свою родину, він проводить церковну службу у св. Георгіївській церкві (1942 – ?) у с. Андруші (затоплене водами Канівського водосховища. – Авт.), потім в Архістратиго-Михайлівському храмі в с. Лецьки [9]. У другій половині 1940-х рр. митрополитом Київським Іоанном Пантелеймон Неутрієвський призначений священником у приход Свято-Іллінської церкви с. Циблі (нині вона підтоплена водами Дніпра. Через те, що церква знаходилася на пагорбі, уціліла деяка частина храму, яка нині потребує збереження та відновлення. – Авт.). У 1955 р. панотця переводять до Хрестовоздвиженської церкви в с. Дем'янці.

За сумлінну церковну службу та збереження православної віри Пантелеймон Неутрієвський отримав повагу від прихожан та визнання від верхівки духовенства. Конкретно, за пропозицією екзарха всієї України митрополита Іоанна, високопреосвященного митрополита Київського і Галицького Іосафа та резолюцією святійшого патріарха Московського і всієї Русі Олексія був нагороджений цінними атрибутами церковної влади – оздобленим посохом (у 1950 р.), хрестом (у 1957 р.) та митрою (у 1964 р.) [1]. У сімейному архіві священника зберігалися ікони, церковні видання (требник, псалтир та ін. на церковнослов'янській мові), відомості про прибутки і видатки, список тогочасного переяславського духовенства. В останньому згадуються: Григорій Богацький, Пилип Степаненко, Пантелеймон Неутрієвський, Василь Неутрієвський, Павло Вакуленко, Зосим (?) Донцов, Іоанн Березовський, Максим Бессараб, Степан Свириденко, Никанор Козоріз, Леонтій Леонтович, Оникій Куделя [8].

У той час без дозволу виконавчого комітету сільської ради не дозволялося селянам запросити священника для похоронного ритуалу – відспівування небіжчика. Збережена панотцем довідка засвідчувала, що вона видана 30 вересня 1948 р. громадянину с. Городище Ющенку Кирилу Андрійовичу про те, що сільська рада не заперечує запросити священника (Пантелеймона Неутрієвського. – Авт.) із с. Циблі для похорону доньки [2]. Відомо, що тогочасна ідеологія та компартійні чиновники не схвалювали традиційні церковні обряди – хрещення, вінчання, сповідання, непотрібними вважали православні свята Пасхи, Водохреща, Покрови та ін., часто тих небагатьох людей, що ходили до храму, морально засуджували, а священників висміювали карикатурами у пресі. Через пропаганду атеїзму більшість радянського суспільства не вірила в Бога, не знала молитов, не ходила в церкву ставити свічку, не вклонялася іконам, бо тоді це було не сучасно. Проте частина віруючих, переважно в селах, потайки в церкві охрещувала своїх дітей, у серці вірила і молилася Богу, шанувала свята та проводила інші українські церковні обряди.

Незважаючи на певні утиски радянських можновладців, Пантелеймон Неутрієвський був справжнім патріотом українського духовного життя та намагався донести слово Боже до людей. Очевидно, саме тому він так довго й шанобливо зберігав удома Часловець, який видала Всеукраїнська Православна Церковна Рада і ухвалила до вжитку в українських храмах у 1919 р., сподіваючись, що невдовзі Україна буде самостійною, проте сталося інакше [6, с.14]. У передмові Часловця йдеться мова про те, що для слави Святої, Єдиносущної, Животворчої і нероздільної Тройці, Отця, і Сина, і Святого Духа Всеукраїнська Православна Церковна Рада друкує книгу цю – часловець – українською мовою. Тепер уже зайва річ ширити докази, що славити Бога кожному народові найкраще на своїй рідній мові: це і для душі народу, і для кожної окремої людини найбільш корисно, а для Бога – найбільш приємно.

З огляду на тяжкі сучасні умови друку Часловець друкується в скороченому вигляді. Відкладаючи ґрунтовний переклад уставу Божих служб до майбутніх Всеукраїнських Церковних Соборів, Всеукраїнська Церковна Рада у скороченні керувалася двома мотивами: 1) друкувати тільки те, що дійсно вживається; 2) те, що надруковане, обов'язково вживати, щоб покласти край дальшим скороченням. Поки служба Божа правилася на мові слов'янській, змістом служби ніхто не цікавився, службу відбували, як панщину, і тільки стежили, щоб відбували її найскоріше. Через те скороченням не було краю: співці перебивали читача на половині молитви і навіть на півслові, читачі перебивали співців тощо.

Нічого цього не повинно бути в українських відправах. Співці повинні починати спів, коли скінчить читач, і навпаки; повинно виконуватись усе те, що надруковано в Часловці. Як співи, так і читання повинні бути прозорі, виразні, для кожного зрозумілі. Отже, Всеукраїнська Православна Церковна Рада, випускаючи до вжитку цей Часловець, звертається із щирим проханням до всіх, хто ним користуватиметься, виконувати співи і читання всі, що тут уміщені, виконувати щиро, побожно, виразно, не як тяжку повинність, а як найкращий обов'язок перед Богом і людьми [11]. Українцям гоже звертатися до Бога українською.

Деякі старожили пам'ятають ще одного переяславського панотця Остапа Прокоповича Коржа (1872 – 1963), який згідно з так званою паспортною книжкою 1917 р. мав звання козака [7]. Зі спогадів Олександра Дмитровича Ігнатенка відомо, що він зі своєю родиною проживав у будинку по провулку Борисоглібському (нині – Літописний, ця територія, сьогодні належить ЦПТО), поруч якого росли фруктові дерева. Мав за дружину переяславську міщанку Ольгу Юхимівну Соловей. У родині Коржів було троє дітей: Степан, Олександр, Любов. Відомо, що Остап Прокопович купив у Келюшка будинок (він розташовувався на місці сучасної піцерії «Elephant») і подарував його своїй дочці Любі. Цікаво й те, що дід Остапа Коржа – Осип Степаненко (? – 1812 – ?) у 60 – 70 річному віці мав від двох шлюбів 10-х дітей.

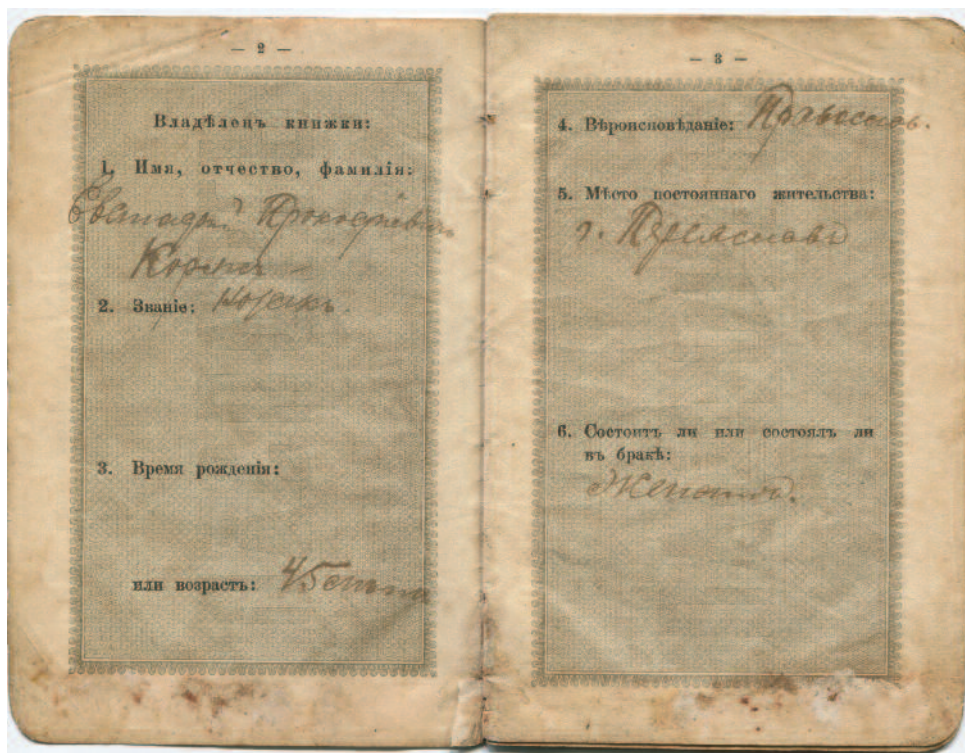
У 1920-х рр. Остап Прокопович був знаний у місті як священник Української автокефальної православної церкви (котрий проводив богослужіння в селах Переяславщини, зокрема у с. В'юнищі в церкві св. Параскеви, що у кінці 1960-х потрапила в зону затоплення Канівським водосховищем і була розібрана, перевезена й заново встановлена на території міського музею просто неба) та кваліфікований садівник. У 1930-х рр., через руйнацію радянським урядом храмів, церковні святині зазнали грабунку, знищення, а частина ікон просто лежала деінде. Одну давню святиню – ікону Божої Матері з немовлям, – яка чи то пливла по Дніпру, чи то лежала на березі, випадково знайшов панотець і забрав у свій дім. Як сімейну реліквію її до сьогодні зберіг онук Остапа Прокоповича – Олександр Дмитрович Ігнатенко. У 1930-х рр. унаслідок більшовицьких переслідувань духовенства він приховує свій статус і переїздить тимчасово в Золотоношу, де працює у комуні. Повернувшись до Переяслава, він одним із перших у 1943 р. зустрів на сучасній вулиці Літописній, у священницькій ризі, радянських вояків, які входили визволяти місто від німецьких загарбників, благословляючи, давав їм цілувати священницький хрест. Згодом Остап Прокопович відбудував власне житло, що було знищене під час війни.

Незважаючи на політику атеїзму, що існувала у радянський період, діти та онуки панотця Коржа були виховані у сім'ї з молитвою, з вірою у Бога та в Україну. Можливо саме тому його донька Люба зберігала давню ікону «Каящаяся Магдалена» (яку за її заповітом, подарували для громади Успенської церкви, разом із старовинними різьбленими меблями), а також родинні світлини, листівки, документи (які до сьогодні збереглися у її сина Олександра) [10; 5, с.10].

Одним із таких документів є копія договору на право оренди фруктового саду та земельної ділянки, складеного в 1923 р. завідувачем Переяславського Райкомгоспу І.Я. Кузьменком. Відповідно до копії договору, О.П. Коржу надався в орендне користування фруктовий сад (у розмірі двох десятин*) і «неудобная земля» на Оболоні (у розмірі однієї десятини) в Переяславі, по вулиці Дніпровській (теперішній так званий «Питомник») строком на 9 років. О.П. Корж зобов'язувався: утримувати фруктовий сад у повному порядку, згідно з правилами Техніки-Садівника; упродовж 1924 – 1933 рр. заснувати декоративний розсадник і висадити 9 тис. саджанців різних порід дерев (клен, каштан, тополя, біла акація, ясен), придатних для посадки. Увесь закладений розсадник він повинен був доглядати власноруч і утримувати своїм коштом та інвентарем. Починаючи із серпня 1925 р., за вимогою Райкомгоспу, орендар повинен був щороку надавати безоплатно населенню Переяслава й передмість 1 тис. саджанців та фіксувати їх у щоденник. Окрім того, садівника зобов'язували впродовж 1923 – 1924 рр. виконати посадку декоративних дерев від Альтицького мосту до кінця межі Переяслава в сторону с. Карані. У випадку невиконання однієї із умов договору передбачалася виплата штрафу в розмірі 200 руб. золотом [3]. Як бачимо, умови договору для О.П. Коржа були досить кабальними, проте він, не покладаючи рук, працював і виростив великий фруктовий сад, плодами якого частував багатьох мешканців, заснував ботанічний розсадник, висадив і сам чимало саджанців у Переяславі та на околицях міста. І до сьогодні відчуються плоди його кропіткої праці, адже одинока могутня біла тополя поруч сучасного критого ринку, міської лікарні, Трубежу та інших місць постійно нагадує про садівника, котрий мав переяславське козацьке коріння та глибоко вірив у Бога.

* Десятина – одиниця виміру площі, що становить 1,0925 га.

ФОТО

Сторінки безстрокового паспорта, виданого Переяславською повітовою земською управою Переяславського повіту Полтавської губернії 12 вересня 1917 р. козаку м. Переяслава Остапу Прокоповичу Коржу. У паспортній книжці зазначено: звання – козак, вік – 45 років, віросповідання – православне, місце постійного проживання – м. Переяслав, чи є або чи був в шлюбі – одружений, відношення до відбування військової повинності – не мав, документ, на основі якого видана паспортна книжка, – посесійний список, означено, що власник паспорта грамотний. У той час траплялися випадки, коли власники паспортної книжки були безграмотними, у такому разі записували їх прикмети: зріст, колір волосся та особливі ознаки. Окрім цього, є особистий підпис власника паспорта, голови управи, секретаря та гербова печатка Переяславського волосного правління.

Паспортна книжка із сімейного архіву Олександра Дмитровича Ігнатенка.

Старожил Остап Прокопович Корж (у центрі) та допитливі парубки Михайло Єфремович Іценко (праворуч) і Степан Якович Захарченко (ліворуч; онук О.П. Коржа). Фото 1950-х рр. Світлина із сімейного архіву Олександра Дмитровича Ігнатенка.

Панотець Пантелеймон Неутрієвський. Фото, зроблене в церкві Святого Іллі в Циблях, 1951 р. Із сімейного архіву родини Неутрієвських.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Анкета на служителя релігійного культу при Крестовоздвиженской церкви села Демянцы, Переяслав-Хм. р-на, Киевской обл., 1964-й год. Із сімейного архіву родини Неутрієвських.
2. Довідка видана 30 вересня 1948 р. громадянину с. Городище Ющенку Кирилу Андрійовичу про те, що сільська рада не заперечує запросити священника із с. Циблі для похорону доньки. Із сімейного архіву родини Неутрієвських.

3. Договір-копія на право оренди фруктового саду та земельної ділянки, складеного в 1923 р., завідувачем Переяславським Райкомгоспом І.Я. Кузьменком. Із сімейного архіву Олександра Дмитровича Ігнатенка.
4. Коломенский Г. Сборник необходимых сведений о всех приходах Полтавской губернии. Адрес-календарь духовника той-же епархии с приложением подробных карт к каждому уезду / Г. Коломенский – Полтава, 1895. –(Переяславский уезд). – С. 341.
5. Лоха В.А. Він заснував ботанічний розсадник. Сторінки життя священика, козака, садівника Остапа Коржа / В.А. Лоха // Вісник Переяславщини – 21 березня 2014 р. – С. 10.
6. Лоха В.А. Священик Пантелеймон Неутрієвський ішов до людей зі словом Божим / В.А. Лоха // Вісник Переяславщини – 4 квітня 2014 р. – С. 14.
7. Паспортна книжка Остапа Прокоповича Коржа 1917 р. Із сімейного архіву Олександра Дмитровича Ігнатенка.
8. Список переяславського духовенства. Із сімейного архіву родини Неутрієвських.
9. Усні свідчення Леоніда Пантелеймоновича Неутрієвського.
10. Усні свідчення Олександра Дмитровича Ігнатенка.
11. Часловець (скорочений для вжитку) українською мовою. – Київ, 1919. – С.3–4. Із сімейного архіву родини Неутрієвських.

REFERENCES

1. Anketa na sluzhatelya religioznogo kulta pri Krestovozdvizhenskoj tserkvi sela Demyantsy, Pereyaslav-Hm. r-na, Kievskoy obl., 1964-y god. Iz simeynogo arhivu rodini Neutrieviskih.
2. Dovidka vidana 30 veresnya 1948 r. gromadyanin s. Gorodishche Yushchenku Kirilu Andriyovichu pro te, shcho silska rada ne zaperechue zaprositi svyashchenika iz s. Tsibli dlya pohoronu donki. Iz simeynogo arhivu rodini Neutrieviskih.
3. Dogovir-kopiya na pravo orendi fruktovogo sadu ta zemelnoyi dilyanki, skladenogo v 1923 r., zaviduvachem Pereyaslavskim Raykomgospom I.Ya. Kuzmenkom. Iz simeynogo arhivu Oleksandra Dmitrovicha Ignatenka.
4. Kolomenskiy G. Sbornik neobhodimyh svedeniy o vseh prihodah Poltavskoy gubernii. Adres-kalendar duhovnika toy-zhe eparhii s prilozheniem podrobnyh kart k kazhdomu uezdu. / G. Kolomenskiy – Poltava, 1895. –(Pereyaslavskiy uезд). – S. 341.
5. Loha V.A. Vin zasnuvav botanichniy rozsadnik. Storinki zhittya svyashchenika, kozaka, sadivnika Ostapa Korzha / V.A. Loha // Visnik Pereyaslavshchiny – 21 bereznya 2014 r. – S. 10.
6. Loha V.A. Svyashchenik Panteleymon Neutrieviskiy ishov do lyudey zi slovom Bozhim / V.A. Loha // Visnik Pereyaslavshchiny – 4 kvitnya 2014 r. – S. 14.
7. Pasporna knizhka Ostapa Prokopovicha Korzha 1917 r. Iz simeynogo arhivu Oleksandra Dmitrovicha Ignatenka.
8. Spisok pereyaslavskogo duhovenstva. Iz simeynogo arhivu rodini Neutrieviskih.
9. Usni svidchennya Leonida Panteleymonovicha Neutrieviskogo.
10. Usni svidchennya Oleksandra Dmitrovicha Ignatenka.
11. Chaslovets (skorochenyi dlya vzhitku) ukrayinskoyu movoyu. – Kiyiv, 1919. – S.3–4. Iz simeynogo arhivu rodini Neutrieviskih.

Lokha V. They deeply trusted for God – page from Pereyaslav priests' life: Pantelejmon Neutrieviskogo and Ostap Korzha.

In the article on the basis of verbal certificates of old-timers and different sort of documents private Pereyaslav priests' life lights up from the domestic archives of monogynopaediums of Neutrieviskih and Ignatenkiv. Turn out public, church activity of Pantelejmon Neutrieviskogo and Ostap Korzha in a period «prosperity» of anti-religious propaganda which was conducted and had soviet party guidance for a purpose to limit, and on possibility and to liquidate influence of priests on society, in fact saw in existence of church a threat in order to ratify communist ideology.

It is known from biography of Pantelejmon Neutrieviskogo, that he was: by the teacher of initial classes at cerkovnoprihodskiy school of s. Komarivka (1906–1914); then became Diakon of church of sv. Arkhistratiga Mikhaila in m. Large Krupol' (1914); afterwards appointed the priest of the Uspenskogo temple in Births-Chebit'kakh (? – 1915 – 1929); vpodal'shomu is appointed a priest Christmas-Bogodnichego of temple in s. Kovalin (1929 – 1937). In 1920 – 1930th Ostap Korzh conducted divine service in the church of sv. Paraskevi in c. V'yunishi. Next to church a priest was professionally engaged in business gardening and public activity in Pereyaslavi. In 1924 – 1933 in a microregion he retained Obolon' large enough orchard and actually founded and a botanical decorative nursery looked after handwritten, landing over 9 thousands of nursery transplants

in Pereyaslav and on his fence surrounding villages. During the second half 1920 – 1930th mass persecution and repressions began in relation to a clergy, that is why priests for the sake of maintainance of the monogynopaediums are forced were left divine worship, the houses and hid set time. From 1942 and to to 1970th Pantelejmon Neutrievskiy proceeds in the divine service in the villages of Pereyaslavschini (Andrushakh in sv. To the georgiivskiy church, Leckakh in to Arkhistratigo-mikhaylivskomu temple Ciblyakh in Holiday-Illinskiy a church, Dem'yancyakh in Khrestovozdvizhenskomu temple) for which gets respect from parishioners and confession and reward from the apex of clergy.

Without regard to certain oppressions of soviet uryadnikiv, Pantelejmon Neutrievskiy and Ostap Korzh were the real patriots of Ukrainian spiritual life and tried to carry a word Divine to the people.

Methodological basis of this article was become by principles of historical method, system and scientific objectivity. They stipulated combination general, special and specific, concrete analysis of the noted phenomena at certain terms, and also adequate interpretation of texts of sources and verbal certificates.

Keywords: *Pantelejmon Neutrievskiy, Ostap Korzh, priest, priest, temple, church, God, Pereyaslav.*

Одержано 6.04.2017

УДК 336.226.211(470) «1914/1918»

**Світлана Орлик
(Київ)**

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАФТОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛИЧИНИ У ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті досліджено процес організації фінансово-господарського контролю та управління російською окупаційною владою за діяльністю нафтовидобувних та нафтопереробних підприємств Галичини у період Першої світової війни. Встановлено, що управлінський і фінансово-господарський контроль за діяльністю підприємств нафтової промисловості Галичини здійснювався Управлінням фінансовими справами при військовому генерал-губернаторстві, областей Австро-Угорщини, зайнятих російськими військами. Окремо розглянуто проблеми оподаткування підприємств нафтової промисловості. З'ясовано, що при акцизному оподаткуванні застосовувалися подвійні стандарти. Розглянуто механізм формування цін на нафтопродукти. Дослідження проведено на основі архівних матеріалів, які вперше вводяться до наукового обігу.

Ключові слова: *Галичина, Буковина, Управління фінансовими справами, Перша світова війна, секвестр, фінансова політика, акцизний податок, нафтова промисловість.*

Розвиток нафтових промислів у Галичині має давню історію. До початку Першої світової війни у цьому краї успішно розвивалися нафтовидобувна та нафтопереробні галузі. Річний видобуток прикарпатської нафти у 1909 р. досяг обсягів 2-х млн. тонн, що дозволило вийти на 3-є місце у світі (після США і Російської імперії) з видобутком 4% світової нафти [5]. За статистичними даними, які були у розпорядженні російської влади і взяті з австрійського «Osterreichisches Statistisches Handbuch» (вид. 1913 р.), загальна кількість підприємств, зайнятих видобуванням і переробкою нафти в Галичині перед війною, складала 350, де працювало 6342 робітники. За 1911 р. було видобуто 90.755.000 пудів нафти на суму 17.622.000 руб. У тому числі було вивезено на експорт нафти та нафтопродуктів на суму 12.300.000 руб. Нафта і продукти її переробки експортувалася з Галичини майже в усі європейські країни [7, арк.8]. Тож, коли російські війська захопили Галичину разом із усіма її промисловим потенціалом і природними багатствами, рахуючи це все «споковічним надбанням Росії» [8, арк.17], їй необхідно було налагодити його використання на свою користь.

Вивчення проблеми економічної історії періоду Першої світової війни у частині соціально-економічного становища Галичини і Буковини знайшло відображення в наукових дослідженнях українських учених, таких як: І. Берест, В. Великочий, В. Глизнер, І. Ільницький, В.Клапчук, І. Кучера, І. Лозинська, В. Любченко, О. Мазур та ін. Проте проблеми організації фінансового контролю, у т.ч. оподаткування, на окупованих територіях Галичини і Буковини залишалися переважно поза увагою дослідників або розглядалися побіжно. Особливу увагу питанням